

738G33 Retorik: att leda och lyssna i yrkeslivet, 7,5hp

HT25

Studiehandledning

Innehåll

Allmänt om kursen

Schema

Skriftliga och muntliga examinationsuppgifter med litteraturanvisningar

Centrala retoriska begrepp

Checklista för åhörarrespons och manusförberedelse

Kontakt

Victoria Pihlgren victoria.pihlgren@liu.se Kursansvarig, undervisande lärare, seminarieledare

Per-Olof Remnesjö per-olof.remnesjo@liu.se seminarieledare

Erika Tidblom erika.tidblom@liu.se seminarieledare

Britta Önnegren britta.onnegren@liu.se seminarieledare

Maria Thunborg maria.thunborg@liu.se seminarieledare

Elin Wigge Elwin elin.wigge.elwin@liu.se kursadministratör

Allmänt om kursen

Kursen *Retorik: att leda och lyssna i yrkeslivet* är en fristående kurs på kvartsfart som omfattar 7, 5 hp, och ges vid Linköpings Universitet, på distans. Kursen vänder sig till dig som är student, eller inom din profession (t.ex. lärare, informatör, ledare) leder och undervisar, presenterar, informerar, eller helt enkelt talar för grupper i olika sammanhang. Kursens innehåll påverkas alltså till viss del av kursdeltagarnas yrkesvardag och perspektiv, till exempel vid de olika seminarietillfällena. På den första föreläsningen kommer vi att informera om kursens uppläggning och examinationsformer, som också finns beskrivna i denna studiehandledning. Vi kommer också att ta upp några begrepp och rent praktiska ting som kan vara oklara om man är ny som student. Givetvis finns utrymme för frågor!

Betygsskalan i kursen är U/G/VG. Kursintroduktion, föreläsningar samt seminarier sker via Zoom. Zoom-länkar tillkännages via Lisam och via Välkomstbrevet för kursintroduktionen.

Seminarier

Seminarierna är obligatoriska och examinerande moment. Vid muntliga presentationer innebär deltagandet också att vara publik. Efter varje presentation utvärderas talet av kurskamraterna samt av seminarieledaren. Att ge konstruktiv feedback är en viktig del av den retoriska kompetensen och ingår i betygsbedömningen. Man kan alltså inte bara hålla sitt eget tal och sedan lämna, eftersom vi behöver vår publik. Vi är också mycket måna om att ha en god, konstruktiv stämning i grupperna. Deltagande på seminarier har en egen Ladok-kod i resultatrapporteringen (U/D) och Deltagande (D) krävs för att få kursbetyg. Indelning i mindre seminariegrupper sker efter kursintroduktionen via Lisam.

Ämnesval

När du väljer ämne till dina tal ska du utgå från ditt yrkesperspektiv och yrkeserfarenheter alternativt kommande yrkesperspektiv inom ämnet som du studerar. Tänk på att agera professionellt och inte hamna i privata eller osakliga resonemang (utesluter inte humoristiska inslag). Om du behöver tips eller undrar över ämnesvalet; ta gärna kontakt med seminarieledaren. Att välja ämne med tanke på målgrupp och uppgift är en betydelsefull del av den retoriska arbetsgången. Givetvis får du inte välja ämnen som kan uppfattas som stötande eller kränkande för din publik. (Se mer: www.liu.se/likavillkor).

Om du missar ett seminarium

Om du inte kommer att kunna vara med på ett seminarium; ta då kontakt med kursansvarig i god tid. Det finns ett extra seminarietillfälle som du kan anmäla dig till. Det är normalt inte möjligt att ta igen fler än ett seminarium vid detta tillfälle eftersom seminarierna behöver sin publik och kamratfeedbacken är en del av betygsunderlaget. Det är därför viktigt med god framförhållning så att grupperna kan anpassas om många är frånvarande - då kan vi behöva slå ihop grupper. De skriftliga uppgifterna hör ihop med de muntliga seminarierna, och seminarium 1 och 3 innehåller en reflektion av seminariet och kan alltså inte bedömas enbart i sin skriftliga form.

Otillåtna hjälpmedel och Ouriginal

De skriftliga inlämningsuppgifterna (examinationsuppgifterna, inklusive manus till tal) ska vara **egenhändigt utförda och författade av dig som student**. I kursen använder vi *Ouriginal* (tidigare *Urkund*) för granskning av texter. Det är **inte** tillåtet att använda någon form av artificiell intelligens, Generativ AI (OpenAI), såsom ChatGPT, CoPilot eller AI Writer eller liknande verktyg för att lösa kursuppgifterna. Det innebär också att vi kräver detaljerade exempel, tydlig förankring i din egna studie- eller yrkeskontext och litteraturhänvisningar med sidangivelser. Alla källor för information som används måste anges som referens.

Vid misstanke om otillåten användning av hjälpmedel och fusk är läraren skyldig att anmäla till Disciplinnämnden. Se LiU:s hantering av disciplinärenden:
<https://liuonline.sharepoint.com/sites/student-under-studietiden/SitePages/Fusk-och-plagiat.aspx>

Lisam

I kursen används kursskalet *Lisam* för att lägga ut dokument och kommunicera. Studenterna har tillträde till Lisam via <http://lisam.liu.se>. Inloggning sker med LiU-ID.

Litteratur och övriga källor

Se litteraturlistan i slutet av studiehandledningen samt specificerade läsanvisningar inför varje uppgift. Vissa texter finns i pdf på Lisam/kursdokument/respektive seminarium i samband med kursstart. Litteraturlistan består dels av obligatoriska källor, dels av valbara källor.

Momentschema för 738G33 Retorik: att leda och lyssna i yrkeslivet, VT25

Fyra föreläsningar och fyra seminarier (se TimeEdit för schema)

1. 22/1, kl. 13.15-15.00. Kursintroduktion och föreläsning 1: Zoom. *Introduktion där litteraturlistan presenteras, begreppet retorik och dess koppling till att leda och lyssna i yrkeslivet, retorisk ordlista, åhörarrespons, introduktion av icke verbal kommunikation.* (VP).
2. Seminarium 1: Zoom. Litteraturseminarium om icke verbal kommunikation, talängslan, rösten, det första intryckets betydelse. Minipresentationer ("hisspitch") av deltagarna. Skriftlig reflektion inlämnas via Lisam.
3. Föreläsning 2: Zoom. *Muntlig presentationsteknik med hjälp av storytelling.* (VP)
4. Seminarium 2: Zoom. *Muntliga presentationer: Informera och förklara något som hör till din yrkesroll/arbetsuppgift med hjälp av storytelling.* Manus inlämnas via Lisam.
5. Föreläsning 3. Zoom. *Dialogkompetens, diskussion, svåra samtal och feedback på arbetsplatsen* (VP)
6. Seminarium 3. Zoom. *Diskussion/dialogövning i mindre grupp.* Skriftlig reflektion inlämnas via Lisam.
7. Föreläsning 4. Zoom. *Från fikabordet till sammanträdesrummet: Retoriska perspektiv på olika krav på kommunikation i yrkeslivet.* (VP)
8. . Seminarium 4. Zoom. *PM-seminarium. Muntlig presentation av egna retoriska erfarenheter och retoriska utmaningar i yrkeslivet. Vald fördjupningslitteratur presenteras samtidigt.* Skriftligt PM inlämnas via Lisam.

15/5, 2025, kl. 17.15-19.00. (VP) Extra Seminarium (igentagning) Zoom. Föranmälan krävs.

Skriftliga och muntliga examinerande uppgifter

Seminarium 1. Litteraturseminarium. Under ena delen av seminariet diskuteras litteratur/källor som alla läst inför seminariet. (Diskussionsfrågor utdelas strax innan via Lisam/kursdokument/seminarium 1) Under andra delen av seminariet gör alla en minipresentation av sig själv inför en mindre grupp (en slags "hisspitch"). Max 2 min. Presentera namn, ev. yrke/studier, förväntningar på kursen. Tänk på första intrycket, tempo, röst och ögonkontakt. Prova en liten paus- tänk på kroppsspråket- ta plats, etablera kontakt. *Bedömning:* Godkänt och Underkänt. För godkänt krävs ett aktivt deltagande i diskussionerna, en minipresentation som håller utsatt tid och en skriftlig reflektion; omfattning 0,5 -1 A4-sida stl. 12 Times new Roman (motsvarande), där du sammanfattar vad du lärt dig av källorna, seminariediskussionen och din hisspitch. Vad vill du fortsätta utveckla genom kursen? Inlämning via Lisam (Inlämningar) en vecka efter seminariet. Kom ihåg att hänvisa till litteratur i texten och ha en referenslista i slutet.

Obligatoriska källor att ta del av inför seminariet:

Bröms, Emilie, "Vem vinner debatten när kropparna talar?", *Retorikmagasinet*, nr. 51/52, s. 23-27. (Lisam)

Cuddy Amy, TED talk (2012), "Ditt kroppsspråk formar vem du är",
https://www.ted.com/talks/amy_cuddy_your_body_language_shapes_who_you_are?language=sv

Cuddy Amy (2016), "Power Pose? Really? How & When To Use Expansive Body Language, At Work & At Home (Hint: It's Not All About Power Posing)"
<https://www.linkedin.com/pulse/power-pose-really-how-when-use-expansive-body-language-amy-cuddy>

Eksvärd Elaine, Talarforum, <https://www.youtube.com/watch?v=kBQQDc2CeO4>

Eksvärd Elaine, Retorikträning, <https://www.youtube.com/watch?v=kmPpn74Ovmw>

Hellspong Lennart, *Konsten att tala*, "Framförande" (Studentlitteratur, 1992, s. 16) (Lisam)

Lagercrantz Agneta, "En nick kan befästa din position" i *Svenska Dagbladet* (3 maj 2004),
<http://www.svd.se/en-nick-kan-befasta-din-position>

Ranehill Eva *et al*, "Assessing the Robustness of power posing; No effect on Hormones and Risk Tolerance in a Large Sample of Men and Women", *Psychological Science*, vol. 26, nr 5, 2015. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/25810452> (Endast Abstract räcker att läsa)

Sanders Rhiannon, www.sanders.se se inlägg om: "This is why you should keep it simple"/"A few things to know about giving killer pitches"/"Three questions to answer before you start making a new presentation"

Nedan presenteras tips och övningar som hör till seminariet men som du kan göra enskilt, gärna som förberedelse till seminariet.

Att öva på hemma/ bli uppmärksam på

Öva på att presentera dig kort, inge förtroende (*ethos*) och skapa kontakt. Vad vill du förmedla? Hur vill du uppfattas? Hur få folk att lyssna? Tex handslaget, ögonkontakt, lyssna aktivt på andra, ställa frågor, minnas namn, kontaktskapande kroppsspråk, distinktionen professionell vs personlig vs privat, lyssna av stämning/timing, samspel och dialog (hantera tystnad, "stonefaces", tomt pladder, småprat).

Stäm av ditt kroppsspråk ("icke verbala signaler") (tyst –enskilt). Problematiska också gärna dessa "schabloner": Förminskar du dig själv? Korsade, ihopsnurrade ben, ihopkrupen, håller om sig, tittar ner, undviker ögonkontakt, slutna gester, spända muskler. Flyktsignaler, tics och "säkerhetsbeteenden"? Drar i håret, händerna för munnen/ansiktet, håller på med pennan, glasögonen, pappret, mobilen, rör fötterna etc.

Alternativt använder du "kraftfulla poser" som signalerar säkerhet och självständighet? Tillbakalutad, avslappnad, utsträckt, rak hållning, något bredbent, etablerar ögonkontakt, tar plats, öppna gester. Tysta och kontrollerade kroppsrörelser.

Pröva att en kort stund tala med någon om något som engagerar och intresserar dig- din person framträder. Visa engagemang! (*pathos*) och fokusera utanför dig själv. "Finjustera" dina kroppspositioner och ev. säkerhetsbeteenden om det behövs- kan tränas hemma/på jobbet, enskilt.

Uttalsövningar att träna hemma:

- Utgå från en kortare text. Läs upp (delar av) den högt.
- Uttala samma fras som en fråga (gå upp i ton i slutet) och som ett påstående (gå ner i ton slutet) Skillnad?
- Variera röststyrka (starkt/svagt), djup/ljus röst (magstöd) och artikulation (tydligt uttal)
- Variera intonation (betoningar och melodi), sträva efter likhet med ett samtal
- Variera tempo (snabbt/långsamt) och pausering (norm ca 140 ord/minut i publika tal)
- Småskratta direkt efter ett uttalande (effekt?)
- Titta upp från manus kontinuerligt

Lyssna gärna till röstanvändningen i SMHI: s "Sjörapporten med Lisa Frost", som blivit lite av en egen genre, här tonsatt. Sveriges Radio, 7/12 2022,
<https://sverigesradio.se/avsnitt/somna-till-sjorapporten-och-lugna-strakar>

Seminarium 2. Muntliga presentationer: Informera och förklara något som hör till din yrkesroll/arbetsuppgift med hjälp av storytelling. Du ska hålla ett tal/presentation om ett ämne som du kan informera om eller förklara/lära ut och som är relaterat till ditt yrke/kommande yrke. Du bör därför välja ett område som inte är alltför enkelt eller allmänt känt för att uppgiften ska bli tillräckligt retoriskt utmanande. Du ska göra det med hjälp av storytelling. Omfattningen på de berättande inslagen kan du välja själv, det vill säga du kan välja ett kortare inslag av historieberättande eller låta det prägla hela presentationen men syftet ska vara att underlätta förståelsen för det du informerar om. Omfattning: 5 minuter. Lämna in ditt skrivna manus 2 dagar innan seminariet på Lisam (Inlämningar) där du **detaljerat och steg för steg pekar ut dispositionen på ditt tal och dina valda retoriska stil-/hjälpmedel, där alltså storytelling ingår. Redogör också för hur du tänkt kring upplägget** och förklara särskilt ditt val av storytelling (varför du väljer ett visst upplägg- vad vill du uppnå för effekter hos publiken?). Ta även hjälp av checklistan för åhörarrespons för att stämna av och peka ut talets olika bestandsdelar. Läs även Olsson Jers Cecilia (2014) och Santesson Sara (2015) för att förstå de bakomliggande skälen till att skriva ett utförligt manus. **Det är ett krav att hänvisa, löpande i texten, till minst 3 av de obligatoriska källorna som hör till seminarium 2 när du skriftligt kommenterar upplägget på ditt manus. Referenslista i slutet krävs.**

Bedömning: Underkänt, Godkänt, Väl Godkänt utifrån kriterierna:

- En genomtänkt disposition med tydlig inledning och avslutning (G)/En genomtänkt och ändamålsenlig disposition med effektfull inledning och avslutning och väl använda övergångar mellan delarna (VG).
- Ett sakligt (informerande och förklarande) yrkesrelaterat innehåll där medvetna retoriska stil-/hjälpmedel används, däribland storytelling (G)/ med framträdande och ändamålsenliga inslag av storytelling (VG)
- Språket och innehållet är anpassat till målgruppen och går att följa med i (G)/går lätt att följa med i (VG)
- Tidsramen hålls (G)/tidsramen hålls och disponeras väl (VG)
- Utförligt manus inlämnas i förväg med utpekande (G) / utförligt utpekande (VG) av disposition och valda retoriska stil-/hjälpmedel samt en redogörelse (G) / utförlig och fördjupad redogörelse (VG) av tanken bakom upplägget.
- Källorna utnyttjas (G)/ utnyttjas väl (VG) för att demonstrera och förklara manus

Obligatoriska källor att ta del av. När du vet vad de handlar om kan du sedan välja minst 3 av dessa att referera till i den skriftliga uppgiften:

Bröms Emelie, "Den onde, den fule, den vitfluffiga", *Retorikmagasinet*, 54/55. (Lisam)

Dennisdotter Emma, Axenbrant Emma, *Storytelling* (Liber, 2008), s. 72-78, (Lisam)

Heijbel Matts, *Storytelling befolkas varumärket* (Blue Publishing, 2010), s. 218-223, (Lisam)

Klintman, Mikael, *Framing: The Social Art of Influence* (Manchester University Press, 2025). Databas:eBook Collection (EBSCOhost). Logga in med Liu-ID. <https://research-ebSCO-com.e.bibl.liu.se/c/xjonn2/search/details/a6fb2xjdj5?db=nlebk> , Kapitel 1."Perspectives on Framing" + övriga kapitel vid intresse

Olsson Jers Cecilia, Blogginlägg 5 november 2014: Vitsen med ord för ord – manus <http://ceciliaolssonjers.se/> (Lisam)

Phillips David J. P., "The Magical Science of Storytelling", TEDx Stockholm, <https://www.youtube.com/watch?v=Nj-hdQMa3uA>

Rehnberg, Bo, *Retorikanalys* (Studentlitteratur, 2007). Valfria delar.

Rehnberg, Hanna Sofia (2014), *Organisationer berättar: Narrativet som resurs i strategisk kommunikation*. Doktorsavhandling. Uppsala Universitet. <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:758669/FULLTEXT02.pdf> Kap. 7.3 och 7.4, s. 100-115.

Rehnberg, Hanna Sofia, "Mer än en god historia: Om organisationers berättande i sociala medier", 2016. Ingår i: Nordicom Information, ISSN 0349-5949, Vol. 38, nr 2, s. 89-93. (Lisam)

Santesson Sara, "Betyg på retorik", *Retorikmagasinet*, vol. 54/55 (2015), s.31-34. (Lisam)

Seminarium 3. Samtal/dialogövning i mindre grupp. Du ska inför seminariet förbereda dig på att föra ett kortare gruppsamtal med ”dialogkompetens” om ett givet ämne i en mindre grupp. Omfattning: ca 20-30 minuter för hela gruppen/samtalet. Ämnet presenteras i god tid före seminariet via Lisam men kräver ingen faktainsamling. Samtalet innebär att samtliga i gruppen både ska prata och lyssna i avvägd omfattning och ha som målsättning att ställa frågor, argumentera, fånga upp trådar i samtalet och både vara ”integrerande” och ”differentierande” enligt Döös, Marianne & Wilhelmsson, Lena (2012) begrepp. Det utses ingen diskussionsledare utan alla deltar på lika villkor i gruppsamtalet. **Det blir således ett enda gemensamt gruppsamtal under seminariet.** Seminarieledaren lyssnar endast på samtalet och efter samtalet avslutas zoom-mötet och tiden som blir över kan ni använda (enskilt) för att reflektera/föra minnesanteckningar om samtalet.

En vecka efter seminariet lämnar varje student in en egen **skriftlig reflektion** på Lisam (Inlämningar), omfattande 1, 5 -2 A4-sida, Times New Roman (motsvarande), där samtalet utvärderas med stöd av litteraturen, både den egna insatsens styrkor och svagheter och även samtalet som helhet. Konkreta exempel från samtalet och litteraturen krävs. Lyft även blicken och reflektera över olika samtalskulturer- och normer över lag med hjälp av litteraturen som hör till uppgiften. Det är bättre ju fler källor (av dem som hör till uppgiften) och infallsvinklar (av relevans) som ni kan tillämpa på reflektionen. Om det upplevs svårt, vilket också kan variera beroende på hur samtalet förlöpte, är **minimiantalet 3 källor, varav Wilhelmsson & Döös, Dialogkompetens, ska finnas med. Referenslista i slutet krävs.**

Bedömning: Underkänt, Godkänt och Väl godkänt utifrån kriterierna:

För godkänt på det muntliga seminariet krävs att studenten deltar aktivt i samtalet på det sätt som beskrivs i uppgiftsbeskrivningen och tar ansvar för samtalet som helhet. För godkänt på den skriftliga inlämningsuppgiften krävs att studenten skriver en reflektion efteråt utifrån uppgiftsbeskrivningen ovan med stöd och motiveringar (G) / med utförligt stöd och motiveringar (VG) i de obligatoriska källorna.

Obligatoriska källor att ta del av. När du vet vad de handlar om kan du välja minst tre att referera till, inkl. Wilhelmsson & Döös, Dialogkompetens

Alerby, Eva, *Om tystnad - i pedagogiska sammanhang* (2012), s. 19-21, 32, 47-50, 54-56. (Lisam)

Döös, Marianne & Wilhelmsson, Lena, *Dialogkompetens för utveckling i arbetsliv och samhälle* (Studentlitteratur, 2012), s. 24-33 (Lisam)

Hoedt Rasmussen Inger & Gabrielsson Jonas, ”Konsten att inte svara”, *Retorikmagasinet*, nr. 56, s. 9-12. (Lisam)

Melin, Lars och Melin Martin, "Att övertyga" i *Dösnack och kallprat* (Norstedts, 1998), s. 116-124.

Renberg, Bo, *Retorikanalys* (Studentlitteratur, 2007) (valfritt avsnitt)

Sandström, Fredrik, "Det konstanta babblandet är norm i skolan", [Krönika] *Ämnesläraren*, nr 2, 2023, s. 50. (Lisam)

Smith Pedersen, Hanna, "De tomma platsernas retorik, *Retorikmagasinet*, nr 57, s. 15-17. (Lisam)

Seminarium 4. PM-seminarium. Presentera muntligt inför gruppen ditt skriftliga PM (se nedan) om dina retoriska erfarenheter och exempel från yrkeslivet eller studier (kommande yrke). Presentera (väv in) även den valda fördjupningslitteratur som tillämpas i PM:et. Anpassa ditt manus inför den muntliga framställningsformen, det vill säga du behöver omarbeta din skriftliga inlämning så att den passar för muntlig presentation. (Du behöver inte lämna in ditt talmanus denna gång). Omfattning på muntlig presentation: 5 minuter. Bedömning: Underkänt, Godkänt, Väl Godkänt.

Bedömning muntlig presentation utifrån kriterierna:

- En genomtänkt disposition med tydlig inledning och avslutning (G)/En genomtänkt och ändamålsenlig disposition med effektfull inledning och avslutning samt väl använda övergångar mellan delarna (VG)
- Fyllig och saklig redogörelse med egna exempel (G)/Fylligt och sakligt innehåll med gott om väl valda egna övertygande exempel och argument (VG)
- Språket och innehållet är anpassat till målgruppen och går att följa med i (G)/går lätt att följa med i (VG)
- Några retoriska verktyg och stilmedel används på ett medvetet sätt så att din valda utgångspunkt för analysen och det retoriska problemet framträder. (G)/ Flera retoriska verktyg och stilmedel, däribland storytelling, används på ett medvetet övertygande och argumenterande sätt. Talet som helhet framställer tydligt och fördjupat med väl valda exempel din valda utgångspunkt och det retoriska problemet som du undersökt. (VG)
- Tidsramen hålls (G)/tidsramen hålls och disponeras väl (VG)
- Egenvald fördjupningslitteratur presenteras kortfattat men informativt i **anslutning** till den beskrivna situationen (G) / Egenvald fördjupningslitteratur presenteras i presentationen på ett fördjupat och nyanserat sätt för att tolka och förstå den retoriska situationen/erna som beskrivs (VG).

Uppgiften redovisas även i skriftlig form. Inlämnas via Lisam. Omfattning: 2-3 A4-sidor löpande text, stl. 12, Times New Roman (motsvarande) samt litteraturlista. Inlämning via Lisam (Inlämningar) i samband med seminarium 4.

Välj ut och analysera en retorisk situation inom ditt yrkesområde/bransch och identifiera samt karaktärisera **det retoriska problemet enligt Renbergs definition. Du behöver också ge förslag på hur det kan lösas och motivera det samt sätta in din egen roll i sammanhanget. Ge konkreta exempel och citat från situationen/situationerna och identifiera och tolka med hjälp av litteraturen. Tänk på att skydda integriteten för arbetsgivare, medarbetare, kunder/klienter/patienter/elever osv.**

Den retoriska situationen kan exempelvis röra ett eller flera av nedanstående områden:

- avsändare och mottagare- syfte och budskap? Hur ser språket ("professionellt språk") /doxan, ev. fackuttryck (terminologi) och jargong ut inom dessa retoriska situationer?
- I vilka former (muntliga och skriftliga, formella och informella situationer) tycker du att retorik förekommer på din arbetsplats eller i ditt kommande yrke?
- Kartlägg vilka retoriska situationer du kan, eller brukar, hamna i.
- Vilka frågor behöver du ta ställning till (argumentera för/emot/övertyga/förhandla om?)
- Hur fungerar de informella samtalen och kontaktytorna. Jämför med de mer formella så som till exempel möten mm?
- Hur inverkar olika kommunikationskanaler och rums/kontorsutformning på kommunikationen?
- I vilka situationer behöver du hålla muntliga presentationer/prata inför andra? Reflektera över din retoriska framtoning i dessa situationer. Vad fungerar och vad kan förbättras? Vad vill du utveckla hos dig själv?
- Var befinner du dig i kommunikationsprocessen (inom organisationen) och hur ser du på behovet av genomtänkt kommunikation inom organisationen? Vad saknas och vad kan förbättras?

Bedömning av skriftligt PM: För godkänt krävs att omfattning och innehåll följer anvisningarna ovan och att **minst fyra källor används: 3 från den obligatorisk litteraturen plus egenvald fördjupningslitteratur**. Källorna används för att tolka och identifiera den retoriska situationen, det retoriska problemet och ge förslag på lösningar på ett relevant sätt. Hänvisa till litteratur, med sidhänvisning, löpande i texten samt i referenslista i slutet. Konkreta exempel ur din yrkesverksamhet/motsvarande är ett krav. För Väl Godkänt krävs dessutom att källorna tillämpas och redogörs för på ett **utförligt och problematiserat** sätt i PM:et. Det ställer också krav på att medvetet välja en fördjupningskälla som kan tillföra något till den retoriska situation och problem som du beskriver. Den retoriska situationen, problemet och lösningen beskrivs dessutom utförligt utifrån relevanta retoriska begrepp. Det ska märkas att du läst och begrundat litteraturen, dvs texten är övertygande (ethos) och har goda argument.

Välj minst tre av källorna nedan utöver din egenvalda källa:

Döös, Marianne & Wilhelmsson, Lena (2012), "Dialogkompetens", i *Dialogkompetens för utveckling i arbetsliv och samhälle*, s. 24-28. (Lisam).

Institutet för språk och folkminnen, <https://www.isof.se/stod-och-sprakrad/vagledning/terminologi-pa-arbetsplatsen>

Müllern Tomas & Stein Johan, "Den övertygande ledaren: Om varför en bra ledare också måste vara en bra retoriker", 1 juni 1999, Retorikförlaget, <https://www.retorikforlaget.se/den-overtygande-ledaren/> (sammanfattat ur *Övertygandets ledarskap – om retorik vid strategiska förändringar* (Studentlitteratur, 1999).

Olsson Jers Cecilia: "Yrkesspråk vs vardagsspråk": <https://urskola.se/Produkter/193769-UR-Samtiden-Malmoforskare-forelaser-2015-Hur-hor-man-att-nagon-ar-sjukskoterska>

Rehnberg, Bo, *Retorikanalys* (Studentlitteratur, 2007). Valfria avsnitt.

Simonsson, Charlotte, "Visklekande chefers kommunikativa självsvält." *Retorikmagasinet*, 2012, nr 47/48. <https://www.retorikforlaget.se/visklekande-chefers-kommunikativa-sjaelvsvaelt/?highlight=visklekande%20chefers>

Fördjupningslitteratur att välja bland

Adelswärd, Viveca *Prat, skratt, skvaller och gräl* (1996)

Adelswärd, Viveca, *Till struntpratets lov* (2009)

Alerby, Eva, *Om tystnad - i pedagogiska sammanhang* (2012).

Bader Britt-Marie, *Att lyssna med hela kroppen: En studie om lärares ledarskap i utvecklingssamtal*. Mälardalen University Doctoral Dissertation 376 (2023).
<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1741350/FULLTEXT01.pdf>

Boréus, Kristina, *Diskrimineringens retorik- en studie av svenska valrörelser 1988-2002* (2006), <http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/06/36/15/f53c52bc.pdf>

Eile Ditte, *Att leva utan att härska* (2012).

Ekstrand Amaya, Therese, "Skvaller hjälper oss att samarbeta på jobbet", *Liu Magasin* nr 3 2021.

Eksvärd Elaine *Vardagsmakt: 10 strategier som ger och genomskådar makt* (2014)

Eksvärd, Elaine, *Härskarteknik- den fula vägen till makt* (2008)

Falkheimer; Jesper, Heide, Mats, Hamrefors, Sven, *Kriskommunikation- att improvisera under kaos*. (2006)
http://www.sverigeskommunikatorer.se/globalassets/dokument/forskningsrapporter/reflektion_4.06.pdf

Fexéus Henrik, *Maktspelet: Konsten att ta kontroll* (2013).

Fällman, Barbro och Thörnberg, Pelle, *Retorik i mötet med media* (2009).

Gunnarsson, Hans *Lärarens retorik – om tal och samtal i läraryrket* (2012).

Hellspång, Lennart *Förhandlingens retorik: Samtalskonst för arbete, skola och samhälle*. (2008).

Hellspång, Lennart *Forskningsuppsatsens retorik* (2014, Studentlitteratur).

Jarl, Christina, "Meningen är att ni ska kunna ert tal" En studie om det förberedda talets undervisningspraktik i svenska på gymnasiet. Lic. avhandling. Institutionen för ämnesdidaktik. Stockholms universitet, 2023. [SU-WordTemplate \(diva-portal.org\)](https://diva-portal.org/SU-WordTemplate)

Kindeberg, Tina *Pedagogisk retorik: Den muntliga relationen i undervisningen* (2011).

Klintman, Mikael, *Framing: The Social Art of Influence* (Manchester University Press, 2025). Databas:eBook Collection (EBSCOhost). Logga in med Liu-ID. <https://research-ebSCO-com.e.bibl.liu.se/c/xjonn2/search/details/a6fb2xjdj5?db=nlebk>

Melin Lars, *Corporate bullshit: Om språket mitt i city. Late update* (Schibsted förlagen, 2007). Finns som e-bok.

Melin L. & Melin M *Maktspråk: Boken med jävlaranamma!* (2007)

Mral Brigitte och Orla Vigsö (red.) *Krisretorik: retoriska aspekter på kriskommunikation* (e-bok). (2013)

Persson Mikael, *Retorik och juridik* (Demosthenes, 2007).

Sandberg Katti, *Trovärdighet. Så bygger du förtroende* (2009)

Santesson Sara, Pelger Susanne, *Retorik för naturvetare; skrivande som fördjupar lärandet* (Studentlitteratur, 2012).

Sigrell; Anders, *Retorik för lärare. Konsten att välja språk konstruktivt* (2008).

Sveriges Radio. Språket i P1: Podcast 200504. Språket i krisens spår.
<https://sverigesradio.se/avsnitt/1505692>

Sveriges Radio. Språket i P1: Podcast 181008. Om offentliga ursäakter.
<https://sverigesradio.se/spraket?date=2018-10-08>

Sveriges Radio. Språket i P1 Podcast 24 apr 2017 kl 14.00. Om branschspecifika ord.
[Branschspecifika ord – eller fluffig bullshit? 24 april 2017 - Språket | Sveriges Radio](#)

Sveriges Radio. Språket i P1 Om videomöten. 10 maj 2021 kl 07.00 [Hör ni mig? Nån har glömt mjuta! 10 maj 2021 - Språket | Sveriges Radio](#)

Sveriges Radio. Sommar i P1. Maria Wolrath Söderberg. Sveriges Radio Play tor 10 aug kl 07.00 2023. Retorikern om varför vi skadar klimatet fast vi inte vill – och vad som kan få oss att göra rätt
<https://sverigesradio.se/avsnitt/maria-wolrath-soderberg-sommarpratarn-2023>

Ury , W. L., *Vägen förbi nej: Att förhandla med framgång* (1996)

Werner Runebjörk Isabel, *Ditt personliga varumärke- om retorik, värderingar och förtroende* (2007)

Några centrala retoriska begrepp

Argument- de skäl som ges för en ståndpunkt

Avsändare- den/de som säger/skriver något

Citat- ordagrann återgivning av vad någon sagt eller skrivit

”Det retoriska problemet” (Bo Renberg, 2007) Den utmaning som sändaren har i en viss given situation att nå ut med sitt budskap.

Decorum- att veta vad som är lämpligt och passande (särskilt ifråga om stil) för en viss publik eller läsekrets.

Delectare- behaga/roa utifrån sin *ethos*

Disposition- upplägg, struktur

Docere- undervisa/förklara, dvs. använda ordet (*logos*)

Doxa- Det som tas för givet i ett visst sammanhang och som de inblandade, t. ex. majoriteten i en publik eller organisation, tror på.

Ethos- att påverka med hjälp av talarens/skribentens karaktär och förtroende

Genre- stiltyp av tal/text

Jargong- viss språklig stil inom en viss subgrupp eller avgränsad yrkeskategori, med specifika ord och uttryck, internskämt och samtalston

Kairos- Den rätta tidpunkten och situationen att yttra sig (en slags ”timing”)

Kontext- Situation och sammanhang

Källhantering- Medvetet val av källor, tydlig redovisning av befintlig kunskap eller åsikter. Granskning av valda källors tillförlitlighet. Användning av vedertaget referenssystem, t. ex. Harvard. I slutet av mening anges författarens efternamn och publiceringsår inom parentes (Andersson, 2001).

Logos- att påverka med hjälp av fakta och förnuft

Metafor- jämförelse i form av bildspråk (en retorisk stilfigur)

Mottagare- den publik som läser/lyssnar på någon/några

Movere- Beröra/väcka känslor (*pathos*)

Pathos- att påverka med hjälp av känslor och engagemang

PM- kortfattad, sammanfattande text

Stilfigur eller retorisk figur- språkliga verktyg med syfte att föra mottagarnas tankar i en viss riktning eller ange rytm och karaktäristiska stildrag i texten. För exempel på retoriska stilfigurer se: <https://www.retorikforlaget.se/alfabetisk-oersikt-av-troper-och-figurer/>

<https://larare.at/svenska/moment/stilfigurer/stilfigurer.html>

Syfte- avsikten som en avsändare har med ett tal eller text

Tes- Påstående som kan stödjas av sakliga bevis och argument

Checklista för åhörarrespons och manusförberedelse (muntligt tal)

- Finns en tydlig inledning? Hur fungerar den? Första intrycket?
- Framträder budskapet/innehållet?
- Etableras kontakt med åhörarna? Närvaro och energi, ögonkontakt, frågor, kroppsspråk, hörbarhet/synlighet
- Fångas åhörarnas intresse? Hur? Engagemang, tydlighet, innehåll, säkerhet, språknivå/stil
- Används retoriska stilfigurer? Storytelling? Exempel? Visualisering? Hur fungerar det?
- Finns en tydlig struktur, röd tråd i presentationen? Disposition, sammanhang, övergångar, hänvisningar. Kan den göras tydligare? Hur?
- Hur fungerar manushanteringen? Varför fungerar den bra/sämre?
- Är avslutningen tydligt markerad och konkluderande? Hur fungerar den?
- Finns några störande inslag i framförandet? Ljud/ord, rörelser, okoncentration, inantill-läsning, problem med teknik, dålig förberedelse, oengagemang etc. Vad kan förbättras?
- Hur ser balansen ut mellan *ethos*, *logos* och *pathos*?
- Hur fungerar talet utifrån begreppen: *Docere*, *movere*, *delectare*?
- Ges utrymme för spontanitet?
- Anpassning till målgrupp/publik? *What's in it for me*?
- Tidsanpassning?